

wulpse wijven

Middeleeuwse pikanterieën in woord en beeld

geile gasten

Samenstelling

LUDO JONGEN

MARTINE MEUWESE

BART VELDHOEN

NORBERT VOORWINDEN

Bij Davidsfonds Uitgeverij verschenen eveneens:

Jozef Janssens, *Spiegel van de middeleeuwen. In woord en beeld*

Albert Janssens, *Middeleeuws Brugge: door de ogen van Hans Memling (1465-1494)*

 DAVIDSFONDS
UITGEVERIJ

Inhoud

JEAN BODEL	
<i>Vurig verlangen naar een lul</i>	
8	
RAADSEL A	
11	
HET LAI VAN DE SMEERLAP	
12	
HET OORDEEL VAN DE KUTTEN	
14	
JUTTEPEREN	
18	
GAUTIER LE LEU	
<i>Over de priester die zijn ballen verloor</i>	
20	
OVER EEN DAME DIE ZICH LIET REPAREREN	
DOOR EEN KETELLAPPER	
24	
DE WONDERMOOIE ROOS	
26	
RUTEBEUF	
<i>Over de dame die drie keer rond de kerk liep</i>	
28	
MADAM SIRITH	
32	
HET LAND VAN KOKANJE	
38	
RAADSEL B	
40	

OVER DE VROUW DIE ZICH LIET NAAIEN	
OP HET GRAF VAN HAAR MAN	
42	
PETER VAN IERSEL	
<i>Een typische vrouwenlist</i>	
45	
GEOFFREY CHAUCER	
<i>De vertelling van de koopman</i>	
48	
HET LIED VAN DE KLEERMAKER	
56	
VERZIN EENS EEN LIST	
58	
WILLEM VAN HILDEGAERSBERCH	
<i>De monnik</i>	
64	
EEN BLOEM PLUKKEN	
68	
RUBBEN, EEN ZOTTIGHEID	
70	
DE OUDE BAKKER	
74	
GEOFFREY CHAUCER	
<i>De vertelling van de molenaar</i>	
76	
EEN DUIVELS GOEDE DAAD	
84	

LOFZANG OP DE OVERSPELIGE VROUW
86

DE LEGE ZALFPOT
88

LIPPIJN, EEN ZOTTIGHEID
90

OVER DE KNAAP UIT DORDRECHT
94

PETER SCHMIEHER
De Praagse student
96

HET LIED VAN DE SLOTENMAKER
99

PETER SCHMIEHER
Het nonnetje in het badhuis
100

HET NONNENTOERNOOI
104

HAANTJESGEDRAG
109

HET TOVERBEELD VAN VERGILIUS
112

RAADSEL C
114

DE RIDDER MET DE SPERWER
116

DE PASTOOR MET HET TOUWTJE
120

DE BOZE GEEST
124

CLAUS SPAUN
Vijftig gulden minneloon
126

DE PASTOOR IN DE KAASMAND
132

DE NAAIDOOS
134

RAADSEL D
136

WILLIAM DUNBAR
Over de twee getrouwde vrouwen en de weduwe
138

NAWOORD
149

VERANTWOORDING & COMMENTAAR
159

BIBLIOGRAFIE
173

Jean Bodel

Vurig verlangen naar een lul

IK KEN EEN VERHAAL DAT IK HEB HOREN
VERTELLEN IN DOUAI. IK ZAL U DAT IN HET
KORT VERTELLEN. HET GAAT OVER EEN MAN
EN EEN VROUW, EEN HEER EN EEN DAME,
MAAR HUN NAMEN KEN IK NIET. IK KAN U
ECHTER WEL VERZEKEREN DAT ZE VAN
ELKAAR HIELDEN.

Op zekere dag moest de man voor zaken naar het buitenland. Meer dan drie maanden bleef hij weg om zijn zaken af te handelen. Zijn zaken waren zo voorspoedig verlopen dat hij blij en opgewekt laat op een donderdagavond terugkeerde in Douai. Denk maar niet dat het zijn echtgenote onaangenaam was, toen ze hem weer zag. Integendeel, ze was bijzonder blij, zoals het een echtgenote betaamt: haar vreugde kon niet groter zijn. Nadat ze hem had omhelsd en gekust, liet ze hem in een gemakkelijke stoel plaatsnemen om hem te verwennen. De maaltijd was zo goed als klaar. Samen nuttigden ze die, gezeten op een kussen voor een brandend haardvuur dat helder gloeide zonder rook te verspreiden. Het maal bestond uit twee gerechten, namelijk vlees en vis, en wijn uit Auxerre en Soissons. Kortom, een gezonde, voedzame maaltijd op een wit tafellaken. De dame deed haar uiterste best haar gemaal de lekkerste hapjes aan te bieden, en bij elke hap schonk ze hem wijn in om hem nog meer te ple-

zieren. Het schonk haar veel genoeg het hem zo veel mogelijk naar de zin te maken, want ze verwachtte op haar beurt ook bevrediging te vinden en een welkomstcadeautje te krijgen. Maar daarvan kon geen sprake zijn: ze had hem zoveel wijn opgedrongen dat die hem te machtig was geworden. Dus toen hij in bed lag, vergat hij dat andere pleziertje.

Zijn vrouw herinnerde zich dat echter wel terdege toen ze zich naast hem neervlijde. Ze wachtte niet tot hij het initiatief zou nemen, want ze had ontzettend veel zin. Hij bekommerde zich echter helemaal niet om zijn vrouw, die best nog wel even wakker had willen blijven om te spelen. Denk niet dat de dame tevreden was toen ze haar man slapend aantrof: 'Ach,' zei ze, 'nu laat hij zien wat voor een stinkende, vieze boerenlul hij is. Terwijl hij wakker hoort te zijn, ligt hij te maffen. Dit maakt me ontzettend chagrijnig: drie maanden lang hebben we niet met elkaar geslapen! Duivels hebben hem in slaap gebracht: ik had me graag aan hem gegeven!'

De dame zei niet alles wat ze dacht, maar ze zweeg en hield haar mond, want de gedachte had haar opgewonden. Ze schudde hem niet wakker en stootte hem evenmin aan: hij zou haar schaamteloosheid kunnen verwijten. Om die reden liet ze de geile gedachten en verlangens varen die ze naar hem toe had. Woedend en teleurgesteld viel ze in slaap.

In haar slaap – ik vertel u geen sprookjes – droomde deze dame dat ze op een jaarmarkt

VROUW PROBEERT MAN IN BED EEN GEHEIM TE ONTFUTSELEN

Roman de la rose, Frankrijk, eind vijftiende eeuw

Oxford, Bodleian Library, Douce 195, fol. 118v

was: nog nooit hebt u van een dergelijke jaarmarkt gehoord. Er waren geen kraampjes, geen kiosken, geen winkels, geen wisselkantoren, geen verkoophuizen, geen toonbanken waar men allerlei bont, linnen stoffen of laken, of rode kleurstoffen kon kopen. Nee, ze meende dat men daar niets anders verkocht dan klootzakken en lullen. Daarvan had men er in overvloed: de magazijnen, de winkels en de zolders lagen er vol mee. Voortdurend werden lullen van alle kanten aangevoerd, op karren en kruiwagens. Hoewel er genoeg waren, kreeg men ze niet voor niets: iedere koopman verkocht zijn waar duur. Voor dertig euro had men een heel goede; en die van twintig waren heel aardig. Er waren er zelfs voor wie krap bij kas zat: een

klein lulletje kon men makkelijk aanschaffen voor acht, negen of tien euro. Men verkocht ze afzonderlijk en in partijen; de beste waren het dikst, het duurst en het meest gewild.

De dame keek haar ogen uit. Met veel pijn en moeite kwam ze bij een kraam waar ze een grote, lange lul zag. Ze liep erop af: van onder was hij dik; nee, eigenlijk was hij helemaal dik met een vette en bovenmaatse eikel. Om u de waarheid te vertellen: men zou in volle vaart een kers in de opening kunnen gooien en die zou niet blijven steken, maar in de klootzak terechtkomen; die was namelijk zo groot als het blad van een spade. Nimmer zag iemand diens gelijke.

De dame wilde onderhandelen en vroeg aan de koopman hoe veel die lul moest kosten: 'Al

was u mijn zus, ik kan u hem niet voor minder dan honderd euro geven. Deze lul is niet schamel of armoedig: hij is verreweg de beste uit Lotharingen. En ook de kloten zijn enorm: goed genoeg om hem aan een burgemeester te verkopen. Koop hem, zo lang hij nog te koop is. Daar doet u verstandig aan.'

'Oké, waarom nog langer onderhandelen. Als u er geen schade van lijdt, bied ik u vijftig euro: meer zult u er nergens voor krijgen. Ik zal u zelfs een extraatje geven, want God geve dat ik er lustig mee kan spelen.'

'Goed, u mag hem hebben, omdat het de eerste verkoop van vandaag is en ik me niet onverzettelijk jegens u wil betonen. Ik hoop vurig dat hij me alles zal brengen wat u me toewenst wanneer u hem uitprobeert. Ik denk dat u vele gebeden en psalmen voor mijn zielenheil zult bidden.'

De dame heft haar hand op om een klap te geven.¹

Maar terwijl ze denkt de hand van de koopman te slaan, treft ze haar man. Ze geeft hem zo'n klap op zijn wang dat de afdruk van haar vijf vingers erin staan. Haar hand brandt en gloeit ervan. Pardoes schrikt haar man wakker en komt overeind. De dame schrikt eveneens wakker hoewel ze liever was blijven slapen, want nu verandert haar vreugde in verdriet. Door wakker te worden verdwijnt de vreugde die ze in haar droom beleefde: daarom zou ze graag verder willen slapen.

'Liefje, vertel me eens waarover je droomde toen je mij die klap verkocht? Sliep je of was je wakker?'

'Schat, ik heb je helemaal niet geslagen. Zeg dat nooit meer.'

'Omwille van de lieve vrede en de trouw die je me verschuldigd bent, vertel me wat je bezielde. Houd niets voor me achter.'

Onmiddellijk – dat moet u weten – stak de dame van wal. Met alle plezier – of ze nu wilde of niet – vertelde ze hoe ze droomde over die waardeloze en voortreffelijke lullen en hoe ze de grootste en dikste voor zichzelf kocht, voor zo'n vijftig euro plus een extraatje.

'Liefje, zo is het gekomen. Ik wilde de koop

met een handslag bekrachtigen. Terwijl ik meende de koopman op zijn hand te slaan, verkocht ik jou een oplawaai. Ik heb het in mijn slaap gedaan. Wees alsjeblieft niet boos op me. Als ik iets zots heb gedaan of als ik me heb misdragen, vraag ik je nederig vergiffenis.'

'Lieverd, ik vergeef je dat van ganser harte. Moge God dat ook doen.'

Hij trekt haar naar zich toe, omhelst haar en kust haar teder op de mond. En zijn lul begint zich op te heffen, omdat zij die ophitst en betovert. En hij stopt zijn stijve lul in haar hand.

'Schatje,' vroeg hij, 'bij de trouw die je me verschuldigd bent, en bij de genade die God je moge verlenen, wat zou die lul die je in je hand houdt, waard zijn geweest op die markt?'

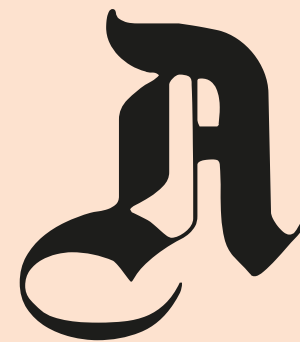
'Schat, op mijn erewoord, zelfs als men een koffer vol van dergelijke lullen zou hebben, zou niemand er een bod op doen, laat staan er geld voor over hebben. Zelfs de lullen van de armste mensen waren zodanig dat één daarvan wel twee van deze waard zou zijn. Je moet bedenken dat er daarginds geen vraag naar zo eentje is, zoals hij is.'

'Liefje, daar heb ik geen boodschap aan. Neem deze en vergeet die andere, totdat je iets beters gevonden hebt.'

En zij tast toe, dunkt me. Die nacht amuseerden ze zich kostelijk.

Maar ik vind die man op één punt een dwaas, want de volgende ochtend vertelde hij het overal rond totdat het Jean Bodel, de dichter van *fabliaux*, ter ore kwam. Omdat het hem een goed verhaal leek, heeft hij er zijn eigen versie van vervaardigd. Aangezien hij er niets aan heeft toegevoegd, eindigt de droom van de dame hier.

raadsel

Mijn hoofd is met een hamer geslagen,
verwond met een puntig gereedschap,
gladgewreven met een vijl.

Vaak open ik mij wijd voor wat tegen mij aan prikt.

Omgord door ringen moet ik dan hard
tegen hard dringen, doorstoten tot helemaal
achterin en dat genot naar voren persen dat
mijn heer liefheeft rond middernacht.

Soms beweeg ik, door middel van mijn
aanmoediging, de toegang op en neer,
naar achteren, van de schat wanneer mijn heer
de hand wenst te leggen op wat er over is
van wat hij van het leven heeft afgedwongen en
waarnaar hij stoot met dodelijke kracht,
telkens wanneer hij ernaar verlangt.¹

Het lai van de smeerlap

Gertijds kwamen op Sint-Pantaleonsdag¹ volgens de Bretonnen veel mensen bijeen om het feest van die heilige te vieren. Dat waren de nobelste en mooiste dames en jonkvrouwen uit het land. Er was er geen een van enige stand die niet kwam opdagen. Ze droegen prachtige kleren. Ze hadden allemaal de grootst mogelijke aandacht geschonken aan hun kleding en uiterlijk.

Er werden discussies gevoerd; er werd verteld over de liefdes, de avontuurtjes en de nobele ridderdaden. Aan al wat in het voorbije jaar was voorgevallen, werd de herinnering opgehaald. Sommigen vertelden hun belevenissen, terwijl de anderen ernaar luisterden. Het beste verhaal sloegen ze op in hun geheugen en vertelden ze verder. Dat verhaal werd zo dikwijls doorverteld dat het door iedereen werd geprezen. Het was de gewoonte om er met elkaar een *lai* van te maken. Wie het avontuur overkomen was, gaf zijn naam eraan: naar hem werd het *lai* vernoemd. Echt waar! Vervolgens werd het *lai* constant verder verteld, totdat het overal bekend was. Immers, zij die de melodie konden spelen op vedel, harp of citer, verspreidden het buiten het land in de vorstendommen waar ze doorheen trokken.

Het feest waarover ik u vertel en waar de Bretonnen aldus bijeenkwamen, vond plaats op een hoge berg, zodat men beter zou kunnen luisteren. Er waren veel dichters en ridders en allerlei ambachtslieden; er waren edele en mooie dames, meisjes en jonkvrouwen. Nadat ze de kerk hadden verlaten, verzamelden ze zich op de afgesproken plaats waar iedereen over zijn

wapenfeiten vertelde. De een na de ander kwam naar voren om kond te doen van zijn avonturen. Ten slotte maakten ze zich op om het beste verhaal te kiezen.

Acht dames zaten apart en zeiden wat ze op hun hart hadden. Deze dames waren wijs, welopgevoed, nobel, hoofs en hooggeacht. Ze waren de bloem, het puik, het allerbeste van Bretagne. Eentje nam het woord en zei onomwonden: 'Dames, geef me raad, want er is iets wat me ten zeerste verbaast. Vaak hoor ik ridders praten over vechten in toernooien, over avonturen en avontuurtjes en over smeekbeden tot hun vriendin. Maar niemand vertelt voor wie ze al deze grootse zaken ondernemen. Voor wie gedragen ze zich als dappere ridders? Waarom houden ze van toernooien? Voor wie kleden deze jonge heren zich elegant? Voor wie dragen ze nieuwe kleren? Voor wie sturen ze hun juwelen, hun erelinten en hun ringen? Voor wie zijn ze zo nobel en edelmoedig? Waarom vermijden ze kwaad te doen? Waarom houden ze van flirten, kusjes en omhelzingen? Weet u een reden, behalve één? Als iemand zo galant is, zo mooi praat, zo goed smeekt, dan is dat omdat hij zich daarvan niet kan losmaken zonder steeds op dat ene terug te komen. Daar komen alle grote liefdesbetuigingen vandaan waarvoor ze zich zo dapper hebben ingezet. Veel mannen zouden geen cent waard zijn, maar zijn zo gelouterd, geprezen en hooggeacht alleen en uitsluitend uit liefde voor de kut. Op mijn erewoord verzeker ik u: geen dame, wat voor mooi gezichtje ze ook heeft, zou ooit een vriend of minnaar hebben, als ze haar kut had verloren. Omdat alles uit liefde

daarvoor wordt gedaan, hoeven we niet verder te zoeken. Laten we het nieuwe *lai* over de kut maken. Wie het horen, zullen het mooi vinden. Laat de beste muzikant een melodie componeren. U zult zien dat iedereen het met ons eens is.'

De zeven anderen gingen akkoord en zeiden dat deze dame heel goed gesproken had.

Onmiddellijk zijn ze aan het *lai* begonnen: iedereen hielp met het maken van de muziek, de klank en mooie noten voor een fraaie melodie. Ze maakten een hoofs en prachtig *lai*. Allen die het feest bijwoonden, lieten het *lai* dat ze zelf aan het maken waren, in de steek en gingen naar de dames. Ze prezen hun prestaties ten zeerste en voltooiden samen met hen het *lai*, zodra ze over dat fraaie onderwerp gehoord hadden.

Dichters en ridders bewaarden het hun zeer dierbare *lai*. Ze hielden er veel van, ze genoten er zeer van. Nog steeds is het geliefd. Van dit *lai* zeggen de meeste mensen dat het *Het lai van de smeerlap* heet. Maar ik wil de echte naam niet zeggen, opdat ik-ut² niet op mijn brood krijg. Naar het verhaal dat ik gehoord heb, heb ik dit *lai* voor u geschreven.

EEN LUSTVOLLE WILDEMAN ROOFT EEN JONGEDAME,
DIE ZICH VASTKLAMPT AAN EEN BOOM
Margedecoratie in de Taymouth Hours, Londen?,
eerste kwart veertiende eeuw
Londen, BL, Yates Thompson 13, fol. 62r